

» creditur esse peccatum mortale, quod est mortale, conscientiam
 » non excusat a toto, licet forte a tanto. Error vero, quo creditur
 » esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad pec-
 » catum mortale. » Quodlib. 9. art. 15. Adverte verba nisi ex-
 » pressæ veritas habeatur, periculose determinatur. Ergo falsum est
 » Principium Adversariorum, quod in dubio possidet lex, ac proinde
 » in dubio pars tutior est temenda. Sed dicet P. Patutius: Si possi-
 » det libertas, cur S. Thomas scripsit, quod in dubio partem mitio-
 » rem sequens non excusat a toto? Respondet, S. Doctorem
 » hinc non loqui de ultimo judicio pratico, quod certum fieri potest
 » ex aliquo Principio certo reflexo. sed loquitur tantum de judicio
 » directo, quod dubium est cum utraque opinio dubia sit, et ideo ait
 » non excusari, qui tantum ex judicio directo mitiorem partem am-
 » plectitur. Secus tamen esset, ait S. Antoninus, si quid amplecte-
 » retur ex opinione probabili, intellige, formato ultimo dictamine
 » certo ex certo reflexo Principio. Audiamus S. Archiepiscopum:
 » Notandum est quod dicit S. Thomas in quadam quæstione de
 » Quodlibetis, quod quæstio, in quâ agitur de aliquo actu, utrum
 » sit peccatum mortale, vel non, nisi ad hoc habeatur auctoritas
 » expressa Scripturæ sacrae, aut Canonis Ecclesiæ, vel evidens
 » ratio, nonnisi periculosissime determinatur. Nam si determinet,
 » quod sit mortale, et non sit, mortaliter peccavit contrafaciens,
 » quia omne, quod est contra conscientiam, ædificat ad gehen-
 » nam; si autem determinatur, quod non sit mortale, et est, error
 » suus non excusat eum a mortali. Sed hoc secundum videtur
 » sane intelligendum, quando erraret ex crassa ignorantia; secus,
 » si ex probabili; putâ, quia consuluit peritos in tali materia, a
 » quibus dicitur illud tale non esse mortale: videtur enim tunc in
 » eo esse ignorantia quasi invincibilis, quæ excusat a toto. Et
 » hoc quantum ad ea, quæ non sunt expressæ contra jus divinum,
 » vel naturale, vel contra articulos Fidei, et decem præcepta, in
 » quibus ignorans ignorabitur... Et si diceretur hic esse usuram,
 » et usura est contra Decalogum; respondet, sed hunc contrac-
 » tum esse usurarium, non est clarum, cum Sapientes contraria
 » sibi invicem sentiant. » S. Anton. p. 2. tit. 1. Cap. II. §. 28.
 Itaque secundum D. Thomam, et D. Antoninum, ubi veritas
 non est patens, lex tanquam dubia non obligat.

Objicunt III. nostri Adversarii, nihil fas esse nobis, nisi quod
 est conforme divinæ voluntati. Gaudeo hanc objectionem mihi
 fieri, quod enim in hoc puncto S. Thomas docet, id solum sufficit
 ad nostram sententiam omnino firmandam. Quærerit Angelicus
 (1. 2. q. 19. art. 10.): « Utrum necessarium sit voluntatem hu-
 » manam conformari voluntati divinæ in volito, ad hoc ut sit
 » bona? » et ait, teneri homines se conformare voluntati Dei in
 » volito Formali, scilicet in volito bonis communis (quisque enim
 non potest licite aliud velle, nisi bonum) sed non in volito Materi-
 » alii. Deinde S. Doctor (ad primum) sic sibi objicit: « Videtur,
 » quod voluntas hominis non debeat semper conformari divina
 » voluntati in volito, nonenim possumus velle quod ignoramus... »

» Sed quid velit Deus ignoramus in plurimis; ergo non potest
 » humana voluntas divinæ voluntati conformari in volito. » Et
 » respondet: « Ad primum dicendum, quod volitum divinum se-
 » cundum rationem communem, quale sit, scire possumus; sci-
 » mus enim, quod Deus quidquid vult, vult sub ratione boni. Et
 » ideo quicumque vult aliquid sub quacumque ratione boni, habet
 » voluntatem conformem voluntati divinæ, quantum ad rationem
 » voliti, » quod est volitum Formale, sive Commune. Subdit
 » deinde: « Sed in particulari nescimus, quid Deus velit; et quan-
 » tum ad hoc non tenemur conformare voluntatem nostram divi-
 » nae voluntati. » Ergo non tenetur homo se conformare divinæ
 » voluntati in particulari etiam respectu ad divina præcepta, ubi
 » hæc Dei voluntas homini non est adhuc manifestata, prout dis-
 » tinctius declarat P. Gonet dicens: « Homo non tenetur conformari
 » voluntati divinæ in volito Materiali, nisi quando voluntas divina
 » nobis præcepto, vel prohibitione manifestatur. » In Clypeo. t. 3.
 D. 6. art. 2. n. 37. in fin.

Sed instat P. Patutius, et ait: Riguardo al preceitto, e proibizione
 (libet hoc adnotare suis propriis verbis), sempre dobbiamo con-
 formarci alla volontà divina, ezziando quanto al volito Materiali,
 mentre Dio ci ha dati i suoi precetti, affinchè gli osserviamo, e
 questi già sono notificati nelle sue leggi. Sed ego peto: Si aliquod
 præceptum est dubium, et obscurum prout accidit quidem in con-
 flictu duarum opinionum æquè probabilem, quomodo dici potest
 præceptum sufficienter notificatum? Tunc non est satis notifica-
 tum præceptum, sed tantum dubium præcepti, prout supra os-
 tendimus, quod ubi duæ opiniones concurrunt æquè probabiles,
 neutræ probabilis, sed tantum dubia remanet. Quapropter eo
 casu solumente potest dici, quod præcepti dubium habemus, non
 autem cognitionem. Et revera quomodo unquam dici poterit,
 nos legis cognitionem habere, cum vere nescimus, an lex existat
 vel non? tunc bene asserere valemus, quod legem nescimus, et
 ideo non tenemur, juxta S. Thomam, in particulari conformari
 voluntati divinæ in eo volito Materiali, quod nobis ignotum est;
 Deus enim nobis non præcipit obediare suæ voluntati, quæ non
 adhuc est nobis patefacta.

Idque confirmat expressius respectu ad nostrum casum D. Tho-
 mas in alio loco (2. 2. qu. 104. art. 4. ad. 3.) ubi querens:
 Utrum in omnibus Deo sit obediendum? Respondet affirmativè,
 sed postmodum sibi objicit ad tertium: « Quicumque obedit Deo,
 » uniformat voluntatem suam voluntati divinæ, etiam in volito.
 » Sed non quantum ad omnia tenemur conformare voluntatem
 » nostram voluntati divinæ, ut supra habitum est. » (1. 2. q. 19.
 art. 10. hic est locus jam supra relatus de volito Materiali). Ergo
 non in omnibus tenetur homo Deo obedire. Et ita respondet: « Ad
 » tertium dicendum, quod etsi non semper teneatur homo velle
 » quod Deus vult, semper tamen tenetur velle, quod Deus vult
 » eum velle, et homini præcipue innoscit per præcepta divina. » Enī
 igitur S. Doctor bene explicat, nos non teneri sua præcepta ser-

vare, nisi postquam illa nobis sunt manifestata. Itaque tenetur homo parere Deo, et conformari ipsius voluntati, non jam in omnibus, quæ Deus vult, sed in eo tantum, quod Deus vult nos velle. Sed quomodo sciemos id, quod vult Deus nos velle? Sciemus, inquit S. Thomas, cum præcipue innotescit per præcepta divina. Non sufficit igitur dubia notitia præcepti, ut teneamus servare præceptum tanquam Dei volitum, sed requiritur insuper notitia præcepti certa, et manifestata; hoc quidem significat verbum illud, *innotescit*.

Quæro nunc, ut hoc punctum concludamus: Casu quo voluntas divina quoad particularium præceptorum observantiam nobis adhuc non innotuerit, tenemurne illi conformari? Minime, ait Angelicus dicens: « Sed in particulari nescimus, quid Deus velit, » et quantum ad hoc non tenemur conformare voluntatem nostram divinæ voluntati. » Idque confirmat, ut vidimus, expressè P. Gonet: « Homo non tenetur se conformare voluntati divinae » in volito Materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto, » vel prohibitione manifestatur. » Cyp. Disp. 6. art. 2. n. 37. Imò scripsit Joannes Gerson, ut alibi retulimus, quod nec Deus quidem potest creaturam obligare ad suam voluntatem servandam, nisi prius eam ipsi manifestet: « Necesse est dari manifestationem ordinationis, ac voluntatem Dei, nam per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolutè creaturæ imponere obligationem. » Lib. de Vita Spir. Lect. 2.

Hinc patet, quod S. Thomas semper conformis fuit, nos instruens, leges certas esse debere, ut obligent; in cunctis enim locis, ubi de hac materia sermonem habuit, semper usus est verbis expressis, quæ hanc esse mentem suam claram ostendunt. Dicit ipse, quod lex, ut obliget, oportet ut per ipsius notitiam applicetur. 1. 2. q. 90. art. 4. Dicit ibidem ad primum, promulgationem legis esse ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam. Inquit naturaliter cognoscendam, ergo tunc homo tenetur legem servare, cum legem cognoscit, non verò cum dubitat de lege: Dicit legem esse mensuram, quæ homo mensurare se debet, ac proinde dixit, quod hæc Mensura debet esse certissima. 1. 2. q. 17. a. 4. ad 3. Dicit, quod sicut funis non ligat, nisi applicetur rei ligandæ per contactum, ita præceptum non ligat, nisi per ejusdem scientiam. Et ideo subdit: Unde nullus ligatur per præceptum, nisi mediante scientia illius præcepti. De Verit. q. 17. art. 3. Dicit, hominem tum tantum teneri ad obediendum Deo, cum ejus divina voluntas homini præcipue innotescit per præcepta divina, 1. 2. q. 19. art. 10. Itaque juxta has omnes D. Thomas doctrinas concludendum, divinam legem non obligare, nisi cum est cognita, nisi cum est certissima, nisi cum de illa habetur scientia, nisi ipsamet innotescit.

Quapropter, his positis frustra objicitur a nostris Adversariis, quod, cum opiniones sunt æquè probabiles, opinio tutior, si non inducit obligationem certam, inducit saltem, obligationem probabilem; et ideo deerit dictamen moraliter certum de actionis

honestate, sinè quo non licet opera ri. Sed huic plures supra data est responsio, nempe, quod cum duplex concurret opinio æquè probabilis, opinio, quæ stat pro lege, aliam non inducit obligacionem nisi deponendi dubium; sed hujusmodi dubia, juxta omnium Probabilistarum, et Probabilioristarum, ipsiusque P. Patutii sententiam, ut vidimus, benè potest deponi, non tantum ex directo, sed etiam ex reflexo Principio certo, quo certitudo de honestate actionis jam habetur.

Objiciunt IV. Regulam sacrorum Canonum illam: *In dubiis tuior via est eligenda*, ut habetur in cap. Illud Dominus, de Sent. excomm., idemque dicitur in cap. Ad audientiam, de Homic., et in cap. Petilio tua, eod. tit., item in Clement. Exiavit, §. Item, quia, de Verb. signif. et in cap. Juvenis, de Sponsal. Dicunt Adversarii: Canones hi generaliter loquuntur de omnibus dubiis, generaliter igitur accipiendi sunt. Respondeo, et concedo, quoad generaliter accipiendi sunt quoad omnia dubia practica, et facti, qualia utique erant illa, quæ occurrerant respectu ad casus prælatorum Canonum; sed non quoad omnia dubia speculativa, et juris, ut dicunt S. Antoninus, Christianus Lopus, Joannes Nyder, Dominicus Soto, Suarez, Tabiena, Silvester, Angelus, Henriquez, Angles, S. Bonaventura, Gerson, Pelbartus, et alii ferè communiter ut mox videbimus; aiunt enim, Regulam præfata Canonom quoad dubia speculativa esse de consilio, non de præcepto.

En quomodo loquitur S. Antoninus: *Inducunt illud, In dubiis tuior via est eligenda*. « Respondeatur, hoc esse verum de honestate, et meriti majoritate, et non de salutis necessitate quoad omnia dubia; alioquin oporteret omnes Religionem intrare. » Part. 2. tit. 1. cap. XI. §. 31. Verba D. Antonini sunt nimis clara, sed P. Patutius ait, S. Archiepiscopum loqui tantum de eo, qui opinionem mitiorem habet pro unice verâ, idque infert ex verbis illis, alioquin oporteret omnes Religionem intrare; ergo dicit P. Patutius, S. Antoninus vult hic loqui de duabus opinonibus æquè tutis, et moraliter certis, et contra prætendit probare, S. Antoninum sentire vi præfatæ Regulæ in omnibus opinionibus dubiis tutiorem esse tenendam; sed ut res clarescat, hic præmittendum id, quod præmittit S. Antoninus in §. 28. loc. cit. loquens de quodam contractu, circa quem tunc valde inter Sapientes disceptabatur, an esset, vel ne usurarius. Sic scribit Sanctus: « Et si diceretur, hic esse usuram, et usura est contra Decalogum. » Respondeatur, sed hunc contractum esse usurarium, non est clarum, cum Sapientes contraria sibi invicem in hujusmodi sentiant. Cum autem dicitur ignorantia juris naturalis non excusare, intelligitur de his, quæ expressè per se, vel reductivè sunt circa jus naturale et divinum, ut contra fidem, vel præcepta per evidentes rationes, vel determinationem Ecclesiæ, vel sententiam communem Doctorum; et non de his, quæ per multa media, et non claram probantur esse contra præcepta et articulos. » Deinde §. 31. ait: *Quod autem volentes probare, contractum esse illicitum, inducunt illud, In dubiis tuior via est eligenda*. « Res-

» pondetur, hoc esse verum de honestate, et meriti majoritate, » non de salutis necessitate, quoad omnia dubia; alioquin oportet omnes Religionem intrare. » S. Antoninus igitur neutrius sentiebat universalem adesse legem, quod tutiora sequamur in omnibus dubiis; nam in speculativis, quae occurunt, cum duæ probabiles opiniones concurrunt, juxta casum, qui tunc disceptabatur, censebat, præfatam Canonum Regulam non esse de præcepto. Nihil autem obstat, quod ibi exemplum adduxerit, sive absurdum, quod alioquin oporteret omnes Religionem intrare; nam ibi non quidem loquebatur Sanctus adversus eos, qui dicere præsumperint, omnes de præcepto teneri propter Regulam illam Religionem ingredi; sed respondet ibi directe eis, qui dicebant, contractum illum vetitum esse vigore prædictæ Regulæ obligantis ad tutiorem partem sequendam: *Quod autem volentes probare (repetamus verba jam supra relata) contractum esse illicitum, inducunt illud, In dubiis tutior via est eligenda.* Hic igitur sermo fit præcisè de contractu illo speculativè dubio, et respondet S. Antoninus, « Hoc esse verum de honestate, et meriti majoritate, non » de salutis necessitate quoad omnia dubia. » Unde non valet dici: S. Antoninus intendit loqui de eo, qui volens contractum inire, reputat illum non dubitanter, sed certè licitum; nam S. Archiepiscopus non intendit utique loqui ibi de opinione habita pro unicæ vera, sed de opinione omnino dubia; alioquin ad objectionem eorum, qui probare volebant, contractum esse illicitum, quia Canonæ præcipiunt, in dubiis tutiorem viam esse eligendam, ineptè respondisset, Regulam illam esse de honestate, et meriti majoritate, non de necessitate quoad omnia dubia; sed debuisse respondere, Regulam procedere tantum in dubiis, non vero, cum operans habet pro vera suam opinionem; Sanctus autem ait, Regulam Canonum non esse de præcepto universalis quoad omnia dubia: quod omnia enim dicit esse tantum de honestate, et meriti majoritate.

Sicut scribit S. Antoninus, sic etiam sentit Joannes Nyder, dicens: *Viam tutiorem eligere est consilii, non præcepti.* In *Consolat. part. 3 cap. 10.* Idem sentit Tabiena: « Non valet, quod » in dubiis tutior via est eligenda, quia hoc non est præceptum, » sed consilium. » In *summa verb. Scrupulus.* Idem scripsierunt Navarrus *Manual. cap. 27. n. 181.* Dom. Soto de *Just. et iure lib. 7. part. 3. art. 2.* Abbas in *cap. Significasti, Sylvester verb. Jejunium quæst. 10. n. 27.* Suarez *tom. 3. in 3. p. Disp. 40. Sect. 6. n. 8. Angles p. 1. de jejun. 1. q. 9. art. 1. Dub. 2. Concl. 3.* Henriquez *lib. 14. de Irreg. cap. 3. n. 4 in fin.* Item S. Bonaventura, Gerson etc. apud Terilium de *Probab. quæst. 26. num. 21.*

Et revera juxta casus relatorum Canonum omnino servari opus erat regula illa, quia dubia erant practica, et facti; nec haberri poterat Principium aliquod certum, directum, aut reflexum, quo excusanda foret obligatio partem sequendi tutiorem, propter scandala, aliaque mala, quæ in iis casibus vitari debebant. Utque dilucide hoc dignoscatur, brevibus hic discutere oportet, qui tunc ac-

ciderunt casus et decisiones textuum, qui nobis objiciuntur. Quoad cap. *Illud Dominus, de Sent. excomm.* ibi casus fuit, quod quidam Episcopus, non obstante famâ publicâ de excommunicatione adversus eum latâ, temerè celebrare maluit, quæ de re jure dicimus eum depositione fuisse ab Innocentio III punitum; nam persistente dubio de excommunicatione, ipse diligentiam adhibere tenebatur, ut de veritate certior fieret, interimque a celebratione desistere debebat. Idcirco meritò dixit Pontifex: « Quia in dubiis via tutior est eligenda, etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius abstinere, quam Sacraenta in Ecclesia celebrare. »

Quoad cap. *Ad audientiam, de Homic.* casus fuit, quod quidam Sacerdos intulit viro cuidam vulnus, ex quo vitâ decessit. Deinde dubitabatur, an ille propter hujusmodi vulnus mortuus fuisse. Clemens III decrevit convenire, ut Sacerdos a sacrificando absinaret, et ideo dixit: « Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenienti injungere Presbytero, ut non ministret. » Hic primò advertendum, quod non adhuc facti veritas erat tunc explorata, nimurum, an tali ex vulnere mors accidisset, quæ de causa subjungit textus: *Si ex alia infirmitate obierit, poterit divina ministrare.* Ideoque sapienter statuit Pontifex, quod interim Sacerdos non celebraret; dicebat enim in tali dubio viam tutiorem eligendam. Advertendum secundò cum Navarro, et Suarez, quod eo casu non agebatur de observando aliquo præcepto, sed tantum de quadam convenientia, ut, si deinde constaret Sacerdotem fuisse homicidam, Populo non esset scandalum cum celebrante conspicere. Idem statutum fuit in simili casu dubiū homicidii in cap. *Petitio tua, 24. de Homic.* ubi dictum fuit: *Cum sit consultius in hujusmodi dubio abstинere, quam temerè celebrare.* Quis non videt, in his easibus necessario ad scandalum effugientium, convenisse, ut via tutior eligeretur, a celebratione abstinendo?

Ad Clementinam *Exiit* respondemus, quod ibi Fratres Minoris Sedem Apostolicam effagitarunt, an sub gravi tenerentur ad illas Religionis Regulas, quæ verbis præceptivis concepte erant? Papa respondit: « In his, quæ animæ salutem respiciunt, ad evitandos graves reimorsus conscientiæ, pars securior est tenenda. » In primis, ut censem P. Eusebius Amort, cum Papa dixerit, *pars securior est tenenda*, non de securitate materiali intendit loqui in amplectendo tutiorem partem, sed de securitate formalis conscientiæ in operando cum morali certitudine sine dubio pratico, nam si de materiali securitate loqui intendisset, utique declarasset, omnes voces imperativi modi præceptum denotare, quod materialiter tutius procul dubio fuisse; at Pontifex dixit esse intelligenda verba imperativa tantum illa, quæ talia videbantur *ex vi verbi*, nemp̄ ob verborum expressionem, vel saltem ratione materiæ. Cæterum inquit: « Licit Fratres non ad omnium, quæ ponuntur in Regula sub verbis imperativi modi sicut ad præceptorum, seu præceptis æquipollentium observantiam teneantur,

» tur, expedit tamen ad observandam puritatem Regulæ, et rient obligatos, quæ hic inferius adnotantur. » Et post hæc Papa, quæ tanquam præceptum habenda essent, adnotavit. Ita respondet ad hanc Clementinam P. Eusebius Amort.

Sed ego aliam responsionem addo magis convincentem. Casus erat, ut in eodem textu legitur: Antecedenter a Fratribus fuerat dubitatum, an Regula tantum ad vota paupertatis, castitatis, et obedientiae obligaret; sed Nicolaus III Papa jam declaraverat obligare etiam ad illa Consilia Evangelica, quæ in Regula exprimebantur verbis obligatorius præcepti, vel præcepto æquipollentibus. Deinde Fratres Clementem V supplicarunt, ut eis declararet, *Quo censeri debeant præceptis æquipollentia?* Idcirco Clemens, priusquam explicasset ea, quæ præceptis æquipollentia videbantur ex vi verborum, et ratione gravis materiae de qua agebatur, præmisit illa verba, *ad vitandos graves remorsus conscientie*, pars securior est tenenda. Itaque eo casu non agebatur de duabus partibus æquè probabilibus, sed tantum an adesset obligatio illam sequendi partem, quæ juxta Regulæ rigorem, et juxta id, quod Nicolaus III jam declaraverat, non tantum tutior, sed erat unicè tuta, cum jam constabat Regulam ex vi verborum, et gravitatis materiae obligare ad observanda tanquam præcepta, non solam principalia tria vota Religionis, sed etiam Consilia Evangelica, quæ in Regula exponebantur, et ideo ipsa præteriri non poterant sine gravi conscientie remoru. Hinc dixit Clemens, ad vitandos hujusmodi remorsus, tenendam esse securiorem partem, quæ reipsâ erat unice vera, et unicè secura; et ex alia parte nullæ rationes suppetebant, quæ transgressionem illorum Consiliorum à gravi culpa excusare valebant.

Tandem quoad cap. *Juvenis. 3. de Sponsal.*, casus fuit, quod Juvenis quidam septennis Puellam quamdam duxit, quâ mortuâ, postea cum Consobrinâ illius alias nuptias contraxit. Hinc, suborto dubio, an primum matrimonium fuisse invalidum ob ætatis septemnis impotentiam, Eugenius III præcepit, ut vir à præfata Consobrinâ separaretur, propter honestatem Ecclesiæ, subjungens: « Quia igitur in his, quæ dubia sunt, quod certius existimus, tenere debemus, etc. » His positis, dicimus I., Pontificem jure separationem præcepisse, non, quia putavit in opinionibus dubiis semper tutius tenendum esse, sed quia separatio necessaria erat ad scandala vitanda, adque Ecclesia honestatem sartam tectam servandam. Dicimus II. quod Papa, proferendo verba, *Quod certius existimamus, tenere debemus;* minime id dixit respectu Juvenis, qui utique bene conscient erat, si tempore primi Conjugii potens vel impotens esset; sed respectu Judicium qui in Foro, cum Partium rationes sunt dubiæ, procul dubio, quod certius est, sequi tenentur; proinde dixit, *certius*, (non tutius) nempè quod ipse Papa certius judicabat, separationem imponendam esse, quia adhuc persistebat dubietas valoris primi matrimonii, pro quo possessio potius stabat. Quid autem inter hoc, et

quæstionem nostram, ubi de Foro interno agitur, et non de dubio facti, sed de opinione æquè probabili? Hinc patet, quod omnia dubia ad textum casus pertinentia erant dubia practica, et facti, quæ nullo ex reflexo Principio deponi poterant.

Tantò magis, quod ipsi Pontifices in dubiis speculativis hâc Regulâ tenendi partem tutiorem non semper usi fuerunt. Adrianus VI, ut referit *Domin. Soto in 4. Dist. 27. quest. 1. a. 4.*, non obstante quod ipse oppositum sentiret, dispensavit in quadam matrimonio rato, tantummodo sententiæ Cajetani confusis. Præterea in cap. *Laudabilem, de Frigid. et mal.* habetur, Pontificem cuidam Conjugi, qui dubius erat de potentia ad copulam, concessisse, ut eam per triennium experiretur. Si lex dubia semper est servanda, ut volunt Adversarii, et tunc dubium vertebat, an Mulier illa esset aliena, quomodo Pontifex Viro illi permittere poterat per triennium ad eam accedere, et copulam experiri? Addé, quod si lex ista esset universalis sequendi in cunctis dubiis, etiam speculativis, tutiorem partem, sequeretur, ne probabilissimam quidem teneri posse opinionem, quæ utique non est tutior, sed intrâ fines probabilitatis manet; sed hoc dici nequit, cum proscripta sit ab Alexandre VIII Propositio, quæ dicebat: *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.* Addé, quod etiamsi esset res dubia, an præfata Regula Canonum intelligenda sit de omnibus dubiis, et non tantum de dubiis practicis, rationes ipsæ, quibus sat clare probatum est, legem dubiam, utpote non satis promulgatam, non obligare, eadem probant, hanc Canonum Regulam non esse legem universalem quoad omnia dubia, sed tantum quoad dubia facti, et practica.

Deniquè, ut presenti puncto finem imponamus, quæro, (et ad hanc rationem quam proferam, ignoro quid responderi possit): Quid Canones præcipiunt? præcipiunt in dubiis tutiorem viam esse eligendam. Dicitur itaque, *in dubiis*, sed si non simus in dubiis? Quid obstat Regula illa, si Homo alicui Principio certo iniurit? tunc sibi jam format conscientiam moraliter certam de honestate actionis, et a finibus dubietatis egreditur, nec amplius dici potest eum esse in dubiis. Præterea ipsimet Adversarii concedunt, præfatam Regulam sequendi partem tutiorem locum non habere in materia justitiae; at si regula Canonum sequendi quod est tutius, esset universalis pro omnibus dubiis, etiam qui legitimè rem possidet, in dubio, an res sit aliena, de illa expoliari teneatur; Sed D. Augustinus in *Can. Si virgo 34. q. 1.* contrarium docet, inquiens: « In jure prædiorum tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum. »

Objiciunt V. decisionem cuiusdam Consessus Episcoporum Gallorum, ubi fuit decretum, in opinionibus æquè probabilibus tutiorem partem esse tenendam. Horum tantorum Præsulum auctoritatem magnoperè veneror, sed omnes docent, auctoritatem extrinsecam Sapientum magni non posse esse ponderis, ubi intrinseca ratio certa videtur, et convincens; tantò magis, cum ipsa

sufficienti aliorum auctoritate non destituantur. Ego autem animadvero, quod pro nostra sententia non minor quam pro opposita extat auctoritas extrinseca, imo valde major. Nec negari potest, nostram sententiam saltem per octoginta, aut etiam nonaginta annos circiter communem fuisse apud moralis scientiae Auctores, quos inter plurimi fuerunt Cardinales, Episcopi, Universitatum Doctores, et signanter plures Magistri Dominicanae Religionis, in qua super magna doctrina floruit. Hic brevitatis causa omittit cunctorum ipsorum nomina, et suarum propositionum citationes adnotare, quas jam attuli in meo Opusculo seorsim edito, cui titulus: *Dell' Uso Moderato dell' opinione egualmente probabile*.

Nec valet dicere, horum auctoratem, in hac materia parum aestimandam esse, etiam a me, dum ipsi habentur a me tanquam decepti, cum ad nostram tuendam sententiam innixi sunt Principio illi, quod egomet reprobavi: *Qui probabiliter agit, prudenter agit*. Jam dixi sub initio Dissertationis hujus, quod tale Principium solum, et per se directe sumptum, non est sufficiens ad cohonestandum usum opinionis aequae probabilis. Attamen advero, jam plures Auctores (ut supra vidimus) pro nostra sententia tutanda innixos fuisse eidem nostro Principio, nempe quod lex dubia non potest obligare. Praeterea dico, quod nec etiam illi Auctores solo praefato Principio illo, *Qui probabiliter agit, etc.* utebantur. Et sic rem confero: Auctores illi ex una parte jam fatebantur, quod ad licite operandum necessaria esset moralis certitudo de honestate actionis. Contrà vero ipsimet Auctores eadem nostra Principia insuis Operibus in diversis locis jam statuerunt, nempe, quod lex non sufficienter promulgata non obligat: et quod ubi libertas possidet, lex incerta nequit certam inducere obligationem, ex illo Principio adeo ab ipsis acclamato, quod *In dubio melius est conditio possidentis*. Ergo si de hujusmodi Principiis, loquendo de opinionum probabilium usu, expressam non faciebant mentionem, saltem ea indubitanter supponebant. Quapropter justè censendum, quod ipsi Dicto illo, *Qui probabiliter agit, prudenter agit*, potius utebantur tanquam Corollario quodam, sive consequentiâ, quæ a Principiis reflexis inferebatur. Tantò magis, quod haec materia opinionum probabilium tunc erat valde confusa, unde confusè de ea loquebantur, postquam antiquiores Auctores confusiùs de illa locuti fuerant. Cæterum Dictum illud, *Qui probabiliter agit, etc.* dupliciter accipi potest: si accipitur tanquam innixum alias Principiis reflexis, verè prudens, et certum est; si vero accipitur tanquam Principium directum, seclusa judicii reflexione, falsum est. Et si de effato illo directe sumpto jure merito Gallicani Præsules contenti non extiterunt, tuléruntque Decretem, quod circumfertur, nempe: « In dubiis de salutis negotio, ubi æqualia utrimque animo se offerunt rationum momenta, sequamur id quod tutius est, sive quod est in eo casu unice tutum; nec id consili, sed præcepti loco habeamus, dicente » Scriptura: *Qui amat periculum, in illo peribit*. » Attentis quibus postremis verbis, apparet pro certo, quod ipsi Præsules locu-

sunt de operante cum dubio pratico, nullum habente Principium, quo dubium deponere posset; si autem loqui maluissent de Operante, qui ultimum format judicium, non ex sola probabilitate opinionis, sed ex alio certo Principio reflexo, aliter quidem puto, quod Præsules illi decrevissent. Quod autem ad plura Episcoporum Edicta in Gallia emanata, quæ a P. Patutio in suo Opere, *La regula prossima delle umane azioni*, afferuntur et transcribuntur, quibusque ipse ait proscriptum fuisse Probabilismum, illa perlegi attenè, et consideravi, quod omnia ipsa respiciunt præcisè quemdam librum cui titulus: *Apologia Casuistarum*, qui merito damnandus erat, utpote asserens propositiones nimis laxas, nempe teneri posse secure quamcumque opinionem, non tantum minus probabilem, sed etiam probabiliter probabilem, secundum quartu vel trium, atque etiam unius Auctoris auctoritatem. Quamobrem Edicta præfata nihil, aut valde parum nostram sententiam adversantur. Cæterum quod vim rationum intrinsecam (quæ principaliter attendi debet, auctoritas enim extrinseca non aliud operatur, quam afferre vis intrinsecæ presumptionem), judico, et plurimi alii judicant mecum, habere jam convincentem, et evidenter. Quod autem ad extrinsecam Doctorum auctoritatem pertinet, censeo, ut supra ostendi, tenere sufficientissimam. Tantò magis, cum animadvertisimus, quod nostri Adversarii nihil adæquatè ad nostras rationes respondent, et ex alia parte, si eorum argumenta valerer, probarent utique *Tutorismum* damnum necessariò esse tenendum. Loquendo vero de iis, qui non jam scribunt de proposito pro rigido Systemate, sed tantum illud oretinus approbanti, omnes ego veneror, et repugo me sapientiores; sed dico, quod tunc hi majorem auctoritatem mihi afferrent, si scirem, ipsos mature ultriusque sententiæ momenta ponderasse; sed de hoc valde dubito, et jure merito, dum video eosdem Scriptores rigidæ sententiæ ab eis probatae, aut parum nostras rationes animadvertisse, aut respondisse nobis æquivocis et fallaciis, quibus, unusquisque intelligens facillime respondere valet. Addo, Hujusmodi Approbatores ut plurimum (sicut supra dixi) directa respiciunt motiva, sed parum vel nihil ad reflexa animadvertenda minimum intendunt, quæ de cætero multam reflexionem requirunt; sed ego pro certo habeo, quod hujusmodi reflexio ab iis, qui hodie Antiprobabilistas se produnt, et jactantur, minimè adhibetur. At progrediamur ultra, quia materia est odiosa, et in ea parum valeo me explicare. In libello autem super hanc controversiam a me nuperrimè edito, plures Episcoporum, Abbatum, et aliarum eruditarum Personarum opiniones in ejus calce transcripsi, quæ nostrum Systema verum ac certum non dubitant appellare.

Objiciunt VI. textum Ecclesiastici 3. 27.: *Qui amat periculum, in illo peribit*; ergo aiunt, qui in periculum se immittit transgrediendi legem, jam peccat. Sed hic advertere oportet æquivocum, sive ambiguitatem, quæ intercedit. Qui opinione aequae probabilitatis, Principio certo innexus, est quidem in periculo transgrediendi legem, sed non peccandi. Sed cur? replicant Adversarii,

quomodo non peccat qui transgrediendi legem periculo se exponit? Repelo, non peccat; oportet enim distinguere legem certam ab incerta. Quando lex est certa, profectò non possumus exponere periculo eam transgrediendi, sicut est periculum propriam conversionem procrastinandi usque ad mortem, prout in textu præfato dicitur: »Cor durum male habebit in novissimo; et qui amat periculum, in illo peribit.» Certa est lex charitatis, quam quæ erga seipsum habere debet, non manendi diu in peccato ob periculum in suo peccato moriendi; amans autem hoc periculum, in illo peribit. Pariter hic objiciunt doctrinam illam D. Thomas, quæ in idem coincidit: «Quicumque committit se discrimini peccati mortalis, mortaliter peccat.» *Quodlib. 9. a. 15.* Haec verba dupliceriter explicari possunt, vel de immittente se in periculum transgrediendi legem certam juxta casum in Scriptura expressum, vel potius de operante cum dubio practico, juxta alium textum ejusdem S. Doctoris, ubi dixit: «Qui aliquid committit, vel omittit, in quo dubitat esse peccatum mortale, discrimini se committit.» *S. Th. in 4. Dist. 21., quæst. 2. a. 3. ad 3.* Notandum: Non dicit Angelicus, in quo dubitat offendit legem, sed in quo dubitat esse peccatum mortale; alibi enim ipse net de incerto præcepto loquens dixit, ut supra retulimus: «Nullus ligatur per præceptum, nisi mediante scientiâ illius præcepti. De Verit. quæst. 17. a. 3.

Dicunt igitur Adversarii, quod, cum lex est dubia, qui immittit in periculum eam transgrediendi, certè peccat ex Scripturâ allatâ: *Qui amat periculum, in illo peribit.* Ergo resumo, al hoc periculum vitandum semper opus erit strictum amplectit TUTORISMUM, non aliter operando, quam cum morali certitudine absoluta, et immuni ab omni formidine, quod opinio illa quam quis sequi vult, sit vera. Minimè, ipsi respondent, satis est, quod illa opinio sit probabilissima, cum proscripta jam fuerit ab ALEXANDRO VIII opposita PROPOSITIO, quæ dicebat: «Non licet sensu opinionem vel inter probabiles probabilissimam.» Igitur, dum priuò, ex hoc deduci, veram non esse sententiam, quod, cum lex est dubia, peccat qui se exponit periculo eam transgrediendi, nam adhuc cum probabilissima opinione operans incurrit periculum (quamvis sit remotius) legem transgrediendi. Sed præterea dicit (et hic aliquantulum immoremur) quod is, qui credit nunquam esse licitum se exponere periculo laèdendi legem, et contra dictum posse opinionem minus tutam teneri, solummodo quando ei probabilissima, difficillimè, et vix unquam induci poterit ad eam sequendam cum secura conscientia, nisi eam invenit strictè certam, et ab omni formidine immunem. Et sic ratiocinor: Opinio probabilissima est illa, quæ, etsi supremum occupat probabilis gradum, tamen fines probabilis non excedit, juxta terminos ejusdem Propositionis ut supra damnatæ, quæ dicebat: *inter probabiles probabilissimam;* et ideo, prout communiter Doctores aiant, opinio probabilissima, quæ etiam moraliter certa (largi tamen loquendo) vocatur, omnem prudentem formidinem now

excludit, ne sit falsa: ad differentiam opinionis sive sententiae strictè certæ, quæ omnem prudentem formidinem excludit. Si ergo opinio probabilissima omnem non excludit prudentem formidinem; opinio probabilissimæ opposita non equidem est illa, quæ tenuiter tantum est probabilis; tenuis enim probabilis non est probabilis, sed dumtaxat quædam falsa apparentia, seu vana probabilitatis apprehensio, quæ nullum prudentem timorem producere potest, sed tantum aliquam imprudentem formidinem: sed imprudens formido non est formido, quæ valeat ullum peccati periculum secum afferre. Ipsimet rigidi, et stricti TUTORISTÆ communiter aint, quod hujusmodi imprudentes formidines contemni debent, nec de eis illa ratio est habenda. Insipientia revera esset dicere, quod Deus nobis imposuerit etiam futilis et irrationabilis timores vitare. Itaque propriæ loquendo opinio probabilissimæ adversa non est ea, quæ tenuerit, sed ea quæ dubitanter probabilis est: et hæc, sicut probabilissima, (ut diximus) non caret omni prudente formidine, quod sit falsa; ita opinio probabilissimæ opposita non caret omni prudenti motivo, quod sit vera. Nunc peto; posito, quod opinio stans pro lege, opposita probabilissimæ stanti pro libertate, est dubie probabilis, quomodo qui censem illicitum esse immitti in periculum transgrediendi legem, volens probabilissimam sequi, poterit unquam in prædictum tranquilla conscientia induci ad firmiter credendum, quod opinio stans pro lege non sit verè probabilis, et sic probabilissima uti, quin periculo transgrediendi legem exponatur? Ubi stateram inveniet tam exactam, quæ ipsum reddat securum, quod opinio stans pro lege careat quidem tantum probabilis pondere, quod illam efficiat probabilem, et sic ipse securè, et a periculo immunis operetur? Idcirco repeto, quod ab initio dixi, quod ille, qui credit non posse teneri in prædictum opinionem minus tutam, nisi probabilissima sit, cum magna difficultate poterit sibi formare dictamen certum ad operandum, nisi strictum amplectetur TUTORISMUM, quod solummodo ab omni periculo legem transgrediendi immune, atque liberum est.

Instant Adversarii, et dicunt: Qui tutiores opiniones amplectitur, tutius incedit. Respondeo. Nefas quidem est divinarum legum observantium relaxare plus quam licet; sed non minus est malum, divinum jugum plus quam oportet durum aliis reddere; nimia enim severitas (scribit CABASSIUS in *Præfat. Theor. Juris, etc.*) «dum homines ad nimis ardua compellit, viam salutis æternæ præcludit; salvandos (ut ait D. Bonaventura) damnat et conscos propriæ infirmitatis ad desperationem adigit. Accedit enim, ut miseri homines, hanc auditâ rigidiore doctrinâ, credant, vel dubitent inesse mortalem culpam, ubi nulla est; sed tamen rei difficultate victi ex erronea conscientia mortaliter peccant, et damnantur. Rectè ergo D. Bonaventura (*Comp. theol. verit. l. 2. c. 32. n. 3.*): *Cavenda est conscientia nimis larga et nimis stricta; nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem; item prima sœpe dicit malum bonum, se-*

» cunda e contra bonum malum; item prima saepe saluat damnandum, secunda e contra damnat salvandum». Hinc sapienter scripsit Jo. Gerson: « Doctores theologi non debent esse faciles ad asserendum aliqua esse peccata mortalia, ubi non sunt certissimi de re; nam per ejusmodi assertiones rigidas, et nimis strictas in rebus universis nequaquam eriguntur homines à luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius, demerguntur. Quid prodest, imò quid non obest coarctare plus justo mandatum Dei, quod est latum nimis? » *De Vit. spir. Lect. 4.* Optimè nos instruit S. Chrysostomus: *Circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus.* Ita in *can. Alligant.* 26. q. 7. Addit P. Suarez et ait: *Imò potius periculum animarum incurretur, si tot vincula in casibus dubiis injicerentur.* In 2. 2. qu. 89. a. 7. Idque fusiū Cardin. Pallavicinus scitè explicat: « Per se spectatum effatum illud, *In dubio tutior pars est eligenda, verissimum est si recte intelligatur: nam vel agitur de electione practica, et haec semper debet esse tutissima, quia debet esse evidenter licita: vel de electione sententiae speculativae, et circa eam quærenda quidem est major securitas sententiae, non major securitas actionis.* Si induceretur opinio, quod semper tene remur facere actionem, quæ securior est, etiam a transgressione materiali, haec opinio non esset tutior, sed maxime exposita periculo frequenti transgressionis formalis; quare tutior est opposita. » (*Pallav. in 1. 2. disp. 9. c. 4. a. 11. n. 12.*) Idem scripsit P. Bancel Dominicanus: « Multa sunt, quæ tutius est facere, sed simul etiam tutius est non se credere obligatum ad ea facienda, nisi moraliter ipsi constet de tali obligatione. » *Brevo. unio. theor. p. 2. tract. 6. q. 5. a. 5.* Hinc idem Auctor concludit: « Cum non debeamus formare conscientiam de obligatione ad aliquid sub poena, nisi moraliter constet de obligatione, non debemus onus illud imponere, dum moraliter nobis constat superesse nobis libertatem amplectendi quamcumque voluerimus ex hujusmodi opinioribus. »

Ego, ut sincere veritatem fatuar, cum Theologæ Moralis scientiæ vacare cœpi, quia rigidioris sententiae magistrum mihi audire contigit, pro hac strenue cum aliis tunc temporis contendebam; sed postea melius rationes hujus controversiæ discutiens, opposita, sententia quæ pro opinione æquè probabili stat, moraliter certa mihi visa fuit: et quidem inductus ab illo plures hīc repetito Principio, quod lex dubia non potest obligare. Hinc persuasus remansi, nefas esse conscientias, cum opiniones sunt æquè probabiles, ad tutiorem sequendam adstringere cum periculo in plurimas formales culpas incurriendi. Præterea tamen, cum nostrâ hac tempestate viderim ita acriter adversus mitiorem sententiam reclamari, multoties hoc punctum ad trutinam diligenter revocavi, legens, ac relegens Auctores omnes quotquot ad manus habere potui modernos, qui pro rigida sententiæ certabant, promptus a mea sententia desciscere, statim ac non amplius certa mihi appareret; prout enim plures opiniones, quas aliquando tanquam

probabiles habui, postea non erubui reprobare: ita, imò tanto magis non erubuisse habeo sententiam, quæ majoris est momenti, retractare. Sed quò diligentius rationes nostræ sententiae perpendiculariter sategi, eò magis certæ mihi visæ sunt. Cæterum, si quis adesset, qui me clarioribus momentis illuminare posset falsitatem ostendendo duorum Principiorum, quæ hīc exponere curavi, multas ei gratias haberem, atque statim etiam per publicam scripturam me revocari policeor. Donec tamen aliter mihi, quām in præsentiarum sentio, persuasum non erit, dico, quod sine gravi conscientiæ remorsu non possem alios adstringere ad sequendam tuitiorem, cum opiniones æquè sunt probabiles, nisi oppositum declararet Ecclesia, cui libenter, si declarabit, judicium meum submitto.

Cæterum protestor, quod sicut Confessarios illos non approbo, qui nimia austeriori adhærentes facile dannant usum plurium opinionum, quæ gravi fundamento nituntur; ita contra neque approbare possum eos, qui de facili opiniones sinè certo fundamento tanquam probabiles acclamat. Confessarius, antequam aliquam opinionem amplexetur, tenet utique intrinsecas rationes perpendiculariter, et cum ei occurrit ratio aliqua convincens pro tuitiore opinione, cui adæquatam responsionem suppetere non aspicit; tunc oppositum minus tutam amplecti non potest, quamvis plurimorum Doctorum auctoritas ipsi faveat; modo auctoritas non sit tanti ponderis, ut videatur ei magis quam rationi apparenti deferendum, juxta id quod docet S. Thomas: « Aliquis parva scientiæ magis certificatur de eo, quod audit ab aliquo Scientifice, quam de eo, quod sibi secundum suam rationem videtur. » 2. 2. q. 9. a. 8 ad 2. Sed iste casus valde rarus erit.

Hoc pro theoria, sed quantum ad proxim spectat diligendi opiniones, quæri solet, an expedit rigidas, an benignas præferre? Respondeo: Ubi agitur de removendo Pœnitente a periculo peccati formalis, Confessarius debet, generaliter loquendo, et in quantum Christiana prudentia suggestit, benignis opinionibus uti; ubi verò opiniones benignæ proximi reddunt periculum formalis peccati, prout sunt nonnullæ Auctorum opiniones, v. gr. quoad vitandas occasiones proximas, et aliae id genus; tunc semper expedit, ut Confessarius utatur, imò dicte, quod ipse ut Medicus Animarum tenetur uti opinionibus tuitioribus, quæ Pœnitentes ad se servandos in statu Gratiae conducunt.

Nescio autem, quomodo possit cum bona conscientia doceri (genericè loquendo) quod Pœnitenti, qui ob confessionem suarum culparum peractam jus certum ad Absolutionem jam fuerit adeptus, possit ipsa ei negari, eo quod Pœnitens inter duas æquales ponderis opiniones nolit tuitorem sequi. Hic est rigor ille, quem immoderatum et injustum proculdubio reputo, et reprobo, cum austeriora haec causa esse potest, ut plures animæ damnentur; dum alias plures Auctores invenio etiam Probabilioristas, tam modernos, quam antiquos, relatos quidem ab Adversariis uti rigidæ sententiæ fautores, qui oppositum docent. Enimmodo

loquitur Probabiliorista Pontassus : « Fatendum tamen, quod, si Confessario persuasum foret, opinionem sui Pœnitentis esse probabilem (loquitur jam de opinione, cui tuor opposita etiam est probabilis) tunc ei Absolutionem posset impetriri, quantum doquidem tunc contra conscientiam suam non ageret. » *Pontas. verb. Confessarius, cap. 2.* Si autem Confessarius potest Pœnitentem absolvere, tenetur, cum ille jus ad Absolutionem habeat. Idem pariter scribit probabiliorista Cabassutus : « Quivis Confessarius absolvere debet eum Pœnitentem, qui non vult ab opere abstinere, quod secundum probabilem piorum, et doctrorum aliquot hominum non reprobata in Ecclesia auctoritatem est licitum, quamvis juxta probabilem aliorum auctoritatem, quam ipse sequitur Confessarius, habeatur minus probabilis (intelligendum, non notabiliter minus) ut ostendunt Navarrus, Sylvius, etc. » Et de hoc rationem dat, « quoniam, esto Confessarius agat contraria propriam opinionem, non tamen contraria propria conscientiam, cum teneatur absolvere dispositum. » *Theor. jur. l. 3. c. 13. n. 13.* Præterea Victoria, qui scripsit antè annum 1545, sic ait : « Sed quid faciet (Confessarius) quando ambæ opinions sunt probabiles, et habent suos proprios assertores? Respondeo, sive sit ejus proprius Sacerdos, sive non, tenetur eum absolvere in tali casu; ita Paludanus (4. §. 17. q. 2. a. 1.) Probatur aperte, talis enim est in Gratia, et Confessor habet probabilitatem, quod sit in Gratia, quia scit esse probabilem ejus opinionem: ergo non debet ei negare Absolutionem. » *De Confess. n. 109.* Item Adrianus similiter scribit : « Si a pluribus Doctoribus gravioris, seu etiam æqualis auctoritatis contrarium teneatur, non debet adeò de se præsumere Sacerdos, ut totum velit in suam opinionem, quæ forsitan erronea est, coartare. » *De Confess. q. 5. dub. 7.* Idem scripsit Navarrus : « Si sint contrariae Doctorum opiniones, et Confessarius credit evidenter se textu, vel ratione nisi, Pœnitentem autem dubiâ, non debet eum absolvere; at si Pœnitent utitur pari ratione, vel ferè pari, et habet pro se aliquem doctorem clarum, poterit eum absolvere. » Proinde subdit : « Cum dubitatur, an Pœnitent hoc facere, aut dare debeat, benigniorem opinionem Confessarius eligere debet, » et pro hac sententia citat Angelum, et Sylvestrum. *Manual. Cap. 26. n. 4.* Idem confirmat S. Antoninus pluribus in locis; in uno scribit : « Idem videtur sentire Goffredus de Fontibus, in his scilicet opinionibus contrariis, quæ tolerantur ab Ecclesia, ut dictum est et quod debet proponere Conscienti, quod bene studeat de hoc se ipsum per prudentes informari, eo quod alii tenent contrariam opinionem, maximè si illius contrariae opinionis Confessor sit inordinarius ejus, et sic eum absolvere. Idem sentit Ricardusclaro modo, non distinguendo: utrum Confessor ejus sit Ordinarius, vel non ordinarius. » *Part. 1. tit. 6. Cap. 10. §. 10.* In alio loco idem S. Archiepiscopus loquens de illo contractu (de quo supra sermonem habuimus) Florentiæ discep-tato, ait, consulendum ei qui inire illum vellet, ut abstineatur; at

postea subdit : « Quod si tale consilium recipere recusaret quis.... » relinquendus videtur judicio suo, nec condemnandus ex hoc, aut deneganda Absolutio. » *Part. 2. tit. 1. Cap. 11. §. 29.* Alibi tandem ait : « Si vero non potest (Confessarius) clare percipere, utrum sit mortale, non videtur tum præcipitanda sententia, ut dicit Guillelmus, ut degenget propter hoc Absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali; quia faciendo postea contra illum, etiamsi illud non esset mortale, ei erit mortale, quia omne, quod est contra conscientiam, aedificat ad gehennam (28. q. 1. §. ex his.) Et cum promptiora sint jura ad absolvendum, quam ligandum..... potius videtur absolvendum, et divino examini dimittendum. » *P. 2. tit. 4. Cap. 5. §. In quantum.* Idem, ut supra notavimus, ait Jo. Gerson : « Doctores Theologi non debent esse faciles ad asserendum aliqua esse peccata mortalia, ubi non sunt certissimi de re. » *De Vit. Spir. Lect. 4.* Nota, ubi non sunt certissimi. Enquomodo hi magni nominis Auctores, quos de laxitate nemo audebit culpare, uno ore loquuntur. Idem tandem scribit Domin. Soto : « Postquam opinio Pœnitentis est probabilis, excusat eum a culpa, et ideo jus habet absolutionem petendi, quam ideo Plebanus tenetur impendere. » *In 4. D. 18. q. 2. a. 5. ad 5.* Ipsem autem Soto alibi jam dixit : « Et quando sunt opiniones probabiles inter graves Doctores, utramvis sequuntur, in tuto habes conscientiam. » *Lib. 6. de Just. et jur. q. 1. a. 6. circa fin.* His perspectis, oportet quod sint animi valde audentis Confessarii illi, qui Pœnitent opinionem tutiorem, dum opposita minus tuta est æqualis ponderis, amplecti nolenti post suorum reatum confessionem Absolutionem denegare non dubitant. Tandem ab omnibus, quæ hic exposita sunt, firmiter confirmatur principium a S. Th. nobis traditum, quod lex, nisi sit sufficienter, ac certè promulgata, non obligat. Deinde concluditur, quod nisi opinio, quæ stat pro lege, sit aut certa, aut saltem certè probabilior, prout ab initio diximus, eam sequi non tenemur.

MONITUM

In quo exponitur Decretum S. C. Generalis Inquisitionis Romæ conditum an. 1761 circa usum opinionum probabilium.

Quidam Parochus Avisii Tridentinæ Diœcesis an. 1760 Folum edidit unà cum undecim Thesibus plures continentibus Propositiones, quæ deinde ab eodem Parocho publicè promulgata fuere. Folum erat hoc :

Probabilismus publicè disputationi Ven. Clero Avisiensi exercitiū gratiā expositus contra Probabiliorismum strictè talem, ut pote negotium perambulans in tenebris. Pro die 10. Junii 1760. in Aëdibus Canonicalibus Avisii. « Utinam observaremus mandata Domini certa! Quid nobis tanta sollicitudo de dubiis? Celeber P. Const. Roncaglia lib. 12. cap. 3.

I. Probabilismus noster versatur circa hæc tria : Licet sequi æquè probabilem pro libertate, relictâ æquè probabili pro lege.